

Małgorzata NOWAKOWSKA

WALORY I STAN PARKU W STRUDZE NAD RZEKĄ PŁONIĄ W SZCZECINIE

THE VALUE AND STATE OF PARK IN STRUGA BY THE PŁONIA RIVER IN SZCZECIN

Katedra Dendrologii i Kształtowania Terenów Zieleni, Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie, ul. Janosika 8, 71–424 Szczecin

Abstract. The research were related to the park in Struga on the Płonia River, which has valuable landscape with plenty of historical and dendrological resources. Field works were being conducted in the years of 2006–2007. The aim of this studies was to evaluate the current state of the park including the dendrological values. The park was established round about the middle of XIX-th century by the family von Dewitz, on the woodlands. Many interesting trees and shrubs were planted, there was also the palace with other buildings. The only buildings that has remained till the present time are: Villa Erica, paper-mill and the ruins of the rest ones. The studies conducted in the fifties showed that the local dendroflora was abounding with many species and varieties of trees and shrubs. Nowadays, there are not as many interesting trees and shrubs in the park as it used to be. For example there are growing: *Abies concolor*, *A. nordmanniana*, *Chamaecyparis nootkatensis* 'Glauca', *Ch. pisifera* 'Filifera', *Ch. pisifera* 'Plumosa', *Ch. lawsoniana*, *Ch. nootkatensis* 'Glauca', *Picea glauca*, *P. orientalis*, *P. pungens*, *P. pungens* f. *argentea*, *P. pungens* f. *glauca*, *Pinus strobus*, *Pseudotsuga menziesii*, *Taxus baccata*, *Thuja occidentalis*, *Th. plicata*, *Fagus sylvatica* 'Atropunicea', *Platanus ×hispanica* 'Acerifolia', *Quercus robur* 'Fastigiata', *Quercus rubra* var. *maxima*.

The most valuable part of the park is under protection as the form of the nature preservation and it is Nature and Landscape Complex. There will be many other valuable species and varieties of trees and shrubs lost, unless we take some action for their conservation in the following years. The study's results are given in the list of trees and shrubs and their description.

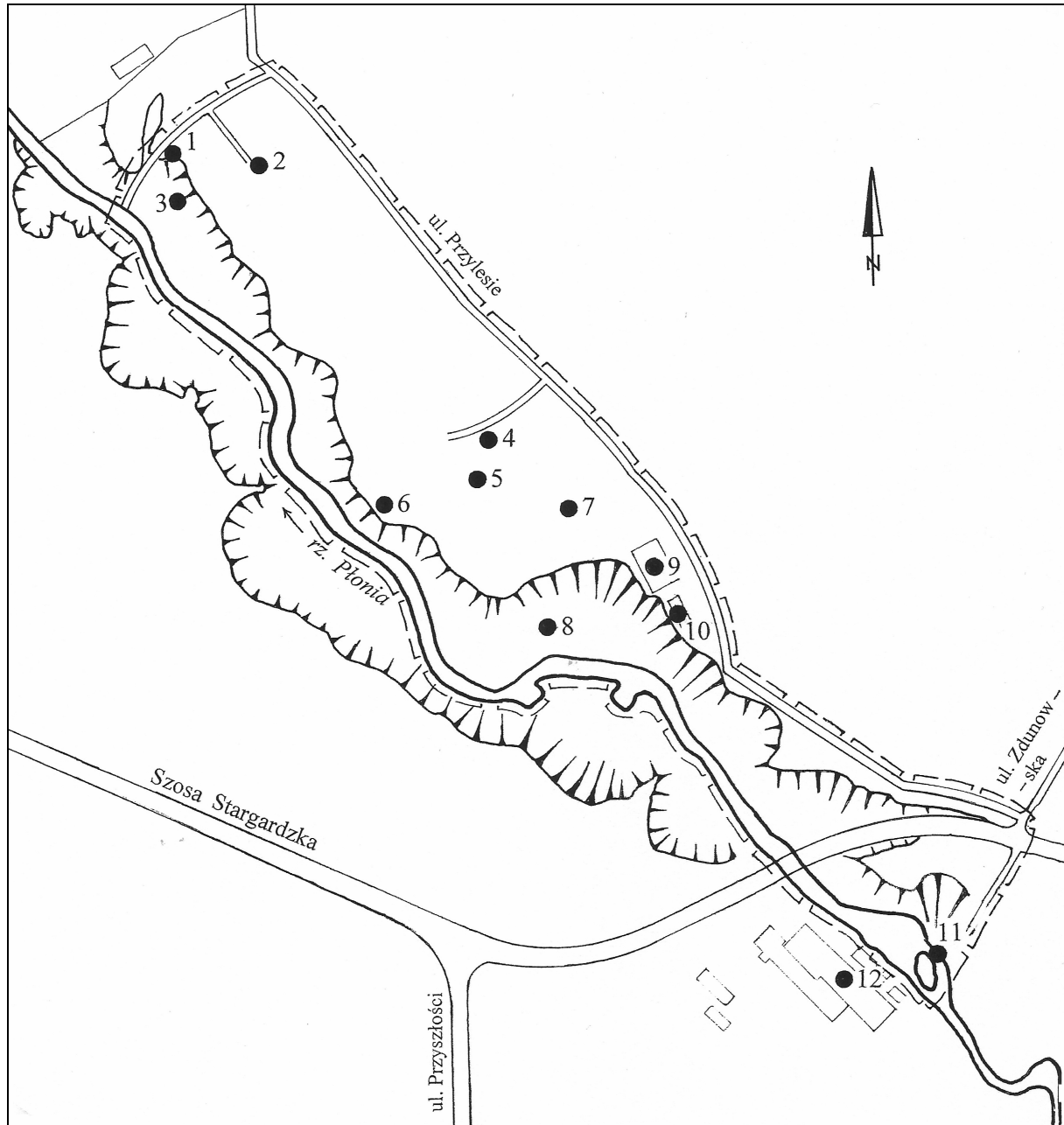
Słowa kluczowe: drzewa ozdobne, gatunki, park.

Key words: ornamental trees, species, the park.

WSTĘP

Park w Strudze nad rzeką Płonią to teren bogaty pod względem dendroflory, malowniczo położony w dolinie rzeki Płoni i ciekawą historią. Założony w połowie XIX w. przez rodzinę von Dewitz, która do 1938 roku była właścicielami majątku ziemskiego Henningsholm. Park położony jest na obrzeżach miasta – w prawobrzeżnej części Szczecina. Sąsiaduje z dawnymi osadami Struga i Sławocieszce. Obiekt zajmuje wąski pas terenu o długości około 1,2 km pomiędzy rzeką Płonią a ulicą Przylesie. Południowo-wschodni kraniec parku odcięty jest drogą prowadzącą do Stargardu Szczecińskiego. Tu znajdują się zachowane obiekty starej

papierni, śluza i mostek na rzece. Po drugiej stronie szosy, przy ul. Przylesie, zachowały się zabudowania gospodarcze oraz duża willa użytkowane obecnie przez Ośrodek Socjoterapii dla Młodzieży (OS). W północnej części parku znajdują się ruiny okazałego niegdyś pałacu, zabudowań gospodarczych oraz wieży widokowej (rys. 1).

1) ruiny wieży widokowej – observation tower ruins, 2) ruiny pałacu – palace ruins, 3) wejście do tunelu – entrance to the tunnel, 4) droga gruntowa – ground path, 5, 6) ruiny domu – ruins of the house, 7) boisko – playground, 8) „duża” polana – the “big” glade, 9) Villa Erica, obecnie Ośrodek Socjoterapii dla Młodzieży – nowadays Socjoteraphy for Youth Peoples Centre, 10) budynki dawnej stajni – former stable buildings, 11) śluza i mostek na rzece Płoni – lock and bridge on the Płonia River, 12) budynki dawnej papierni – former paper factory buildings.

--- granica parku – park border.

Rys. 1. Lokalizacja pozostałości historycznych w parku w Strudze nad rzeką Płonią w Szczecinie
Fig. 1. Localization of the historical residue park in Struga by the Płonia River in Szczecin

Celem pracy było rozpoznanie aktualnego stanu dendroflory parku oraz określenie walorów obiektu. Badania terenowe prowadzono w latach 2006–2007. Wyniki przedstawiono w formie opisu oraz wykazu drzew i krzewów.

MATERIAŁ I METODY

Badania terenowe poprzedzono rozpoznaniem historycznym, przestudiowaniem literatury dotyczącej drzewostanu parku w Strudze nad Płonią (Kierska i Borowska 1959, Sienicka i Kownas 1963, Stachak 1990, 1993, 1995, Stachak i in. 2000). W latach 2006–2007 przeprowadzono badania nad zadrzewieniem, rozpoznano rośliny runa i oceniono teren pod względem krajobrazowym. Przy oznaczaniu roślin korzystano z opracowań: Krüssmann (1960, 1962, 1972), Seneta (1987, 1991, 1994, 1996), Bugała (1991). Nazewnictwo gatunków przedstawiono w oparciu o pozycje: Mirek i in. (2002), Index plantarum (2004), Seneta i Dolatowski (2008). Dokonano pomiaru obwodu pni (na wysokości 130 cm nad ziemią) drzew o znacznych rozmiarach, w celu wskazania okazów pomnikowych. Zmierzono wysokość niektórych drzew wysokościomierzem Silva.

Wykonano dokumentację fotograficzną. W tab. 1 podano liczbę drzew poszczególnych rodzajów, które osiągnęły wymiary pomnikowe – kryteria w tym zakresie przyjęto za Kasprzakiem (2005).

Tabela 1. Liczba okazów drzew o wymiarach pomnikowych (wg Kasprzaka 2005)
Table 1. The number of trees with monumental dimensions (after Kasprzak 2005)

Gatunek Species	Minimalny obwód pnia uprawniający do objęcia ochroną jako pomnik przyrody The minimum trunk circumference qualifying for the protection as a nature monument	Liczba okazów Number of specimens
1	2	3
<i>Chamaecyparis</i> sp.	100 cm	9
<i>Thuja</i> sp.		4
<i>Carpinus</i> sp.	190 cm	4
<i>Acer</i> sp.		6
<i>Betula</i> sp.	200 cm	4
<i>Ulmus</i> sp.		6
<i>Alnus</i> sp.		3
<i>Fagus</i> sp.		20
<i>Fraxinus</i> sp.		1
<i>Picea</i> sp.	250 cm	6
<i>Pinus</i> sp.		2
<i>Pseudotsuga</i> sp.		1
<i>Tilia</i> sp.		6
<i>Platanus</i> sp.		3
<i>Quercus</i> sp.	300 cm	19
<i>Populus alba</i>	400 cm	1
	Razem: Together:	95

Wykaz drzew i krzewów prezentuje gatunki i odmiany zarejestrowane w parku. Podano obwód pnia dla drzew o wymiarach pomnikowych i zbliżonych do pomnikowych oraz ciekawszych gatunków lub nielicznych okazów.

CHARAKTERYSTYKA PRZYRODNICZA TERENU

Szczecin, pod względem podziału na krainy klimatyczne, położony jest na obszarze Krainy Goleniowsko-Pyrzyckiej, która obejmuje Nizinę Szczecińską i cechuje się zróżnicowaniem czynników pogodowych (Koźmiński 1983). W rejonie Szczecina średnia roczna temperatura powietrza z lat 1961–2000 wynosi od 7,0°C do 8,5°C. Najcieplejszym miesiącem jest zwykle lipiec – ze średnią temperaturą miesiąca od 16,5°C do 17,0°C, a najchłodniejszym styczeń – odpowiednio od –0,5°C do –1,0°C. Okres wegetacyjny trwa od 212 do 226 dni (Koźmiński i in. 2007). Średnia wilgotność względna powietrza jest stosunkowo wysoka i kształtuje się na poziomie 80%. Mają na to wpływ częste napływy oceanicznych mas powietrza, ponadto sąsiedztwo dużych zbiorników wodnych, takich jak: Zalew Szczeciński, rzeka Odra z licznymi dopływami, jezioro Miedwie oraz obszarów leśnych, takich jak puszcze: Bukowa, Goleniowska i Wkrzańska. Ilość opadów w ciągu roku wynosi od poniżej 500 mm w dolinie rzeki Płoni, nawet do ponad 800 mm (dane z lat 1961–2000) – Koźmiński i in. (2007).

Zgodnie z podziałem Heinze i Schreiber (1984) na strefy klimatyczne, teren opracowania leży w strefie 7a, w której średnia wieloletnia temperatura minimalna wynosi od –17,7°C do –15°C. W porównaniu z pozostałą częścią Polski strefa ta charakteryzuje się wyższą temperaturą minimalną, sprzyja to uprawie bardziej wrażliwych gatunków roślin.

Na kształtowanie się czynników klimatycznych na terenie opracowania mają wpływ warunki miejscowe, takie jak ukształtowanie terenu i jego pokrycie. Na terenie zadrzewionym występują mniejsze wahania temperatur ekstremalnych, wyższa wilgotność względna powietrza, słabsze nasłonecznienie i prędkość wiatru. Ponadto obecność meandrującej rzeki w dolinie o zmiennej szerokości dodatkowo wpływa na zwiększenie wilgotności powietrza, tworzenie się mgieł i osłabienie przewietrzania terenu (Freino i in. 2004).

Park w Strudze położony jest na północno-zachodnim skraju Równiny Goleniowskiej (Kondracki 2002), w obrębie dna doliny rzecznej i rynnie glacialnej (Borówka 2002). Rozlokowany jest po północnej stronie rzeki Płoni. Teren w dolinie rzeki sytuowany jest na wysokości około 10 m n.p.m., terasa położona jest od 5 do 10 m wyżej. Wydłużone polany przy meandrującej rzece ograniczone są wysokimi skarpami i mają zmienną szerokość.

WALORY PARKU

Walory parku w Strudze nad Płonią związane są z jego historią i pozostałościami po dawnym zagospodarowaniu oraz zasobami przyrodniczymi i krajobrazowymi. Niemiecka nazwa posiadłości Henningsholm, której częścią jest obecny park, pochodzi od nazwiska właściciela części terenu z początku XIX w. Henninga, natomiast holm znaczy wyspa (Białecki i Turek-Kwiatkowska 1991). Obecnie park zawdzięcza nazwę pobliskiemu osiedlu, które nazywa się Struga.

Rozkwit posiadłości Henningsholm przypadł na przełom XIX i XX w., gdy jego właścicielami była rodzina von Dewitz. Założono wtedy park o charakterze krajobrazowym, wprowadzając na teren leśny ozdobne drzewa i krzewy. W północnej części wybudowano okazały

pałac z obiektami gospodarskimi. Pałac wzniesiono na krawędzi skarpy, a tarasowe schody prowadziły w dół na polanę przy rzece (Internet 1). Obecnie zachowane są jedynie ruiny fundamentów pałacu. W ich pobliżu rosną świerki pospolite (*Picea abies*), okazała jodła kaukaska (*Abies nordmanniana*) oraz krzewiaste cisy pospolite (*Taxus baccata*). U podnóża skarpy widoczne jest wejście do podziemnego tunelu, przy którym rośnie cis pospolity z dwoma pniami. Na północ od pałacu, przy drodze doprowadzającej nad rzekę, są ruiny wieży widokowej, przy której wyróżnia się okazała topola biała (*Populus alba*). Pobliską polanę nad rzeczną o szerokości około 60 m porasta liczny podrost, obficie występujący na terenie całego parku oraz starsze drzewa, m.in. buki pospolite odm. czerwonolistnej (*Fagus sylvatica* 'Atropunicea') oraz rosnące w rzędzie cyprysiki groszkowe odm. Plumosa (*Chamaecyparis pisifera* 'Plumosa'). Nad rzeką, mimo pewnych ubytków, zachowała się prowadząca w górę rzeki jednorzędowa aleja z kasztanowców pospolitych (*Aesculus hippocastanum*). Na następnej węższej polanie, usytuowanej na południe od poprzedniej, wyróżniają się okazałe buki pospolite (*F. sylvatica*), w tym dwa buki pospolite odm. czerwonolistnej, dęby szypułkowe (*Q. robur*) i dęby czerwone (*Q. rubra*). Charakterystyczne jest to, że wiele okazałych drzew rośnie na wysokiej skarpie.

Równolegle na górnej terasie odnaleźć można ślady zabudowań, które są widoczne na mapie z 1936 r. (Stadplan Stetin Sudost 1936). Wokół kilku miejsc wyróżnia się roślinność odrębna od otaczającego drzewostanu. W pobliżu ulicy Przylesie rosną – na niewielkiej polance wyznaczonej przez dwa prostopadłe rzędy świerków pospolitych – lipa drobnolistna (*Tilia cordata*) oraz dwie sosny wejmutki (*Pinus strobus*). Polanka oraz najbliższe sąsiedztwo porośnięte są zwartymi płatami śnieguliczki białej (*Symporicarpos albus*) i tawliny jarzębolistnej (*Sorbaria sorbifolia*), którą często spotyka się w innych częściach parku. Dalej na południe są kolejne ruiny fundamentów domu z zachowanymi kamiennymi schodkami, przy których występuje płatami barwinek pospolity (*Vinca minor*). W pobliżu rośnie kilka starych jabłoni (*Malus* sp.), tworzących niegdyś sad oraz dwa dęby czerwone (*Q. rubra*) i trzy topole białe. Na końcu położonej na południe gruntowej drogi doprowadzającej do ulicy Przylesie, przy kolejnych ruinach fundamentów, rośnie dąb szypułkowy odm. stożkowatej (*Q. robur* 'Fastigiata'). Wokół, w podroście, w luźnych grupach występuje mahonia pospolita (*Mahonia aquifolium*). Na zachód od tego miejsca – w pobliżu krawędzi skarpy doliny – są kolejne ruiny fundamentu domu, jednak w otoczeniu nie występują ciekawe drzewa. Poniżej znajduje się przewężenie doliny rzeki, które ma zaledwie 8–10 m szerokości. Ta wydłużona polana nad rzeczną jest dość jasna, rosną tu okazałe lipy oraz buki odm. czerwonolistnej. Na południe od wąskiej polany jest miejsce, gdzie zakole rzeki i wysokie skarpy wyznaczają najszerszą polanę.

Największa, „duża” polana, o długości około 180 m i szerokości około 80 m ma odrębny charakter, gdyż posadzono tu wiele drzew obcego pochodzenia. Układ nasadzeń, poza rzędem kasztanowców wzdłuż rzeki, jest nieczytelny. Gęsty podrost i powalone drzewa sprawiają, iż trudno dotrzeć do ciekawych okazów. Na zachodnim skraju polany przy rzece wiedzie słabo uczęszczana ścieżka, która prowadzi do betonowych schodów łączących polanę

z wyżej położonym terenem. Na północnym skraju polany, przy ścieżce, rośnie cyprysik nutkajski odm. *Glauca* (*Ch. nootkatensis* 'Glauca'), nieco na północny wschód świerk kaukaski (*Picea orientalis*). W głębi polany, przed okazałym dębem czerwonym var. *maxima* (*Q. rubra* var. *maxima*), rośnie jeden z cyprysików groszkowych odm. *Filifera* (*Ch. pisifera* 'Filifera'), kolejny nieco na południe – oparty jest na nim powalony kasztanowiec, który rośnie w alei nad rzeką. Niemal w centrum polany znajduje się grupa drzew iglastych: cis pospolity o dwóch pniach, cyprysik groszkowy odm. *Filifera*, daglezie pospolite (*Pseudotsuga menziesii*), świerki pospolite, żywotnik olbrzymi (*Thuja plicata*) i żywotnik zachodni (*Th. occidentalis*). W obrębie polany rosną również okazałe buki, dęby, lipy, wiązy, a w pobliżu schodów wyróżnia się sosna wejmutka – jest to najwyższe drzewo w parku. W koronach drzew dostrzec można barwne formy świerka kłującego (*P. pungens* f. *argentea* i *P. pungens* f. *glauca*), a w podroście młode klony jawory o zaczerwienionych liściach (*Acer pseudoplatanus* Grupa *Purpureum*).

Na wschód od omawianej polany, na wysokiej terasie znajduje się willa i budynki gospodarskie – stajnie. Budynki zostały wzniesione pod koniec XIX w. przez Victora von Dewitza dla syna Erica, stąd historyczna nazwa budynku Villa Erica (Internet 1). Obecnie w willi znajduje się Ośrodek Socjoterapii dla Młodzieży (OS). W pobliżu budynku oraz przy boisku rosną starsze drzewa, m.in.: nisko rozgałęzione cisy pospolite, cyprysiki Lawsona (*Ch. lawsoniana*), modrzewie japońskie (*Larix kaempferi*), sosny pospolite (*P. sylvestris*) i sosny wejmutki, świerk biały (*P. glauca*) i świerk kłujący formy *argentea*, świerki pospolite, żywotniki zachodnie, buki pospolite i brzozy brodawkowate (*Betula pendula*). Do ciekawszych roślin należy młoda magnolia gwiazdzista (*Magnolia stellata*). Po obu stronach ulicy Przylesie, która sąsiaduje z Ośrodkiem Socjoterapii, rosną rzędowo kasztanowce białe. Ulica ta wyznacza wschodnią granicę parku.

Na południe od największej polany, poruszając się w górę nurtu rzeki, występuje zadrzewienie o charakterze leśnym. Wzdłuż rzeki rosną olsze, jesiony, wiązy, natomiast na skarpie dominują buki, dęby i graby. Na ostatniej polanie przed Szosą Stargardzką, która przecina park, znajduje się położony u podnóża skarpy staw. Woda pojawia się w nim okresowo przy wysokich stanach wód rzeki Płoni. Podobnie jak na poprzedniej polanie, nad rzeką rosną głównie olsze i jesiony, na skarpach okazałe buki, dęby, w tym jeden z tzw. Dębów Białych Orłów, które objęto ochroną prawną i nazwano na pamiątkę walk toczonych w okolicy przez Bolesława Krzywoustego (Kierska i Borowska 1959). Pod wiaduktem drogi można przejść pieszo do najbardziej odległego zakątka parku.

W części parku położonej po wschodniej stronie Szosy Stargardzkiej wyróżniają się, rosnące nad rzeką i na wysepce przy mostku, okazałe platany klonolistne oraz stary jesion wyniosły. Przy drodze doprowadzającej do mostku i budynku po papierni, którą założono w 1528 r. (Białecki i Turek-Kwiatkowska 1991), rośnie dużych rozmiarów dąb szypułkowy odm. *Fastigiata*. W głębi parku jest wiele okazałych drzew, po których wspinają się stare bluszcz pospolite (*Hedera helix*). Wśród drzew odnaleźć można komponowany fragment założenia parkowego – dwustronny szpaler z grabu pospolitego (*Carpinus betulus*). Spośród

drzew iglastych wyróżniają się m.in.: daglezie ziolone, jodła jednobarwna (*Abies concolor*), świerki pospolite, świerk kłujący formy glauca. Niektóre z wymienionych drzew rosły prawdopodobnie w pobliżu domu zarządcy papierni, a obecnie po zlikwidowaniu obrzeża parku od strony północnej (co związane było z budową drogi) znalazły się na jego skraju.

Część terenu parku, od papierni do rejonu boiska przy Ośrodku Socjoterapii, od 1994 r. uznano zespołem przyrodniczo-krajobrazowym „Park leśny w Strudze” (Uchwała Rady Miejskiej w Szczecinie nr L/708/94 z 16 maja 1994 r., z późniejszymi zmianami 2005, 2007). Północna część parku, należąca do lasów państwowych – Nadleśnictwa Gryfino, nie jest obszarem chronionym, mimo że stanowi jedną całość z terenem już objętym ochroną pod względem wartości przyrodniczych, historycznych i krajobrazowych.

WYNIKI

W szacie roślinnej parku dominują gatunki naturalnie występujące w lasach na terenie Polski. Drzewostan jest zróżnicowany gatunkowo i wiekowo, odnawia się samorzutnie.

Największy udział w drzewostanie mają następujące gatunki: *Picea abies*, *Pinus sylvestris*, *Acer platanoides*, *Acer pseudoplatanus*, *Alnus glutinosa*, *Alnus incana*, *Betula pendula*, *Carpinus betulus*, *Fagus sylvatica*, *Fraxinus excelsior*, *Quercus petraea*, *Quercus robur*, *Tilia platyphyllos*, *Ulmus glabra*.

W runie występują: *Aegopodium podagraria*, *Anthriscus sylvestris*, *Chaerophyllum temulum*, *Chelidonium majus*, *Convallaria majalis*, *Equisetum arvense*, *Galeobdolon luteum*, *Galium odoratum*, *Geum urbanum*, *Impatiens noli-tangere*, *Oxalis acetosella*, *Poa nemoralis*, *Urtica dioica*, *Viola reichenbachiana*. Stopień zaburzenia fitocenoz jest tak duży, że nie można określić ich przynależności syntaksonomicznej. W runie odnawiają się *Hedera helix* i *Taxus baccata*.

Zaobserwowano duże monogatunkowe płyty roślin gatunków ekspansywnych obcego pochodzenia: *Robinia pseudoacacia*, *Sorbaria sorbifolia*, *Spiraea chamaedryfolia*, *Symphoricarpos albus*.

Drzewa licznych gatunków i odmian rosnące na terenie parku znajdują tu dobre warunki do wzrostu i rozwoju, o czym świadczy liczny podrost niektórych gatunków oraz drzewa osiagające znaczne rozmiary, w tym wymiary pomnikowe (tab. 1).

Stan zdrowotny wielu drzew jest słaby, m.in. występują spróchnienia pni, ubytki wgłębne pni, suche konary, obłamania konarów. Widocznych jest wiele wykrotów, powalone drzewa niszczą okazy w sąsiedztwie. W złej kondycji zdrowotnej są kasztanowce białe, rosnące w alei nad rzeką i przy ul. Przylesie, wskutek żerowania larw szrotówka kasztanowcowiaczka (*Cameraria ohridella*). Liście kasztanowców brązowieją i przedwcześnie opadają, a okres wegetacji drzew jest skrócony.

W porównaniu z opracowaniami: Kierska i Borowska (1959), Sienicka i Kownas (1963), Stachak (1990, 1993, 1995), Stachak i in. (2000), podczas badań dendroflory parku w latach

2006–2007 nie odnaleziono, takich gatunków drzew i krzewów jak: *Chamaecyparis obtusa* (Siebold et Zucc.)Endl., *Chamaecyparis thyoides* (L.)Britton, Sterns et Poggenb., *Juniperus x pfitzeriana* (L.Späth)P.A.Schmidt, *J. sabina* L., *J. virginiana* L., *J. virginiana* 'Glauca', *Picea abies* (L.)H.Karst. 'Inversa', *P. abies* 'Virgata', *P. glauca* (Moench)Voss 'Conica', *P. omorika* (Pančić)Purk., *P. sitchensis* (Bong.)Carrière, *Pinus cembra* L., *P. mugo* Turra, *P. nigra* J.F. Arnold, *Taxus baccata* L. 'Fastigiata', *Thuja occidentalis* L. 'Wareana Lutescens', *Thujopsis dolabrata* (L.f.)Siebold et Zucc., *Acer negundo* L. 'Variegatum', *A. pseudoplatanus* L. 'Atropurpureum', *A. saccharinum* L., *Amelanchier ovalis* Medik., *Berberis thunbergii* D.C., *Berberis vulgaris* L. 'Atropurpurea', *Betula alleghaniensis* Britton ex Sudw., *Caragana arborescens* Lam., *Chaenomeles japonica* (Thunb.)Lindl., *Crataegus pedicellata* Sarg., *Diervilla floribunda* Sieb. et Zucc., *Forsythia suspensa* (Thunb.)Vahl, *Gleditschia triacanthos* L., *Magnolia acuminata* (L.)L., *Physocarpus opulifolius* (L.)Maxim., *Prunus triloba* Lindl., *Ribes alpinum* L., *R. aureum* Pursh, *Rubus odoratus* L., *Spiraea media* Schmidt, *S. salicifolia* L., *Ulmus* 'Camperdownii', *Viburnum opulus* L. 'Roseum', *Weigela florida* (Bunge) A.DC.

Wykaz drzew i krzewów

obwód pnia na wysokości 130 cm, jeżeli nie podano inaczej;

obwód pnia **245** cm – okaz o wymiarach pomnikowych wg Kasprzaka (2005)

The list of trees and shrubs

trunk circumference at 130 cm, unless it is given in a different way;

the trunk circumference **245** cm – tree with monumental dimensions (after Kasprzak 2005)

Nagonasienne *Gymnospermae*

Abies concolor (Gordon et Glend.)Lindl. Ex Hildebr.: okaz o obw. pnia 228 cm w pobliżu papierni; *A. nordmanniana* (Steven) Spach: np. okaz o obw. pnia 246 cm i wys. ok. 28 m przy ruinach pałacu.

Chamaecyparis lawsoniana (A. Murray)Parl.: np. okazy o obw. pnia **103**, 80, 69 cm w pobliżu budynku OS; *Ch. nootkatensis* 'Glauca' (D.Don)Spach: okaz o obw. pnia **120** cm i wys. ok. 22 m przy ścieżce w północnej części „dużej” polany; *Ch. pisifera* (Siebold et Zucc.)Endl.: np. okazy o obw. pnia **140**, **128** cm i wys. ok. 20 m nad rzeką w północnej części parku; *Ch. pisifera* 'Filifera': okazy o obw. pnia **157**, **148**, **137** cm i wys. ok. 16–18 m w centralnej części „dużej” polany; *Ch. pisifera* 'Plumosa': okazy o obw. pnia **124**, **106**, 64 cm i wys. ok. 20 m nad rzeką w północnej części parku.

Juniperus communis L.: w podszycie.

Larix kaempferi (Lamb.)Carrière: np. okaz o obw. pnia 190 cm w pobliżu budynku OS.

Picea abies (L.)H.Karst.: np. okazy o obw. pnia **315**, **281**, **270**, **271**, **265**, **262** cm w różnych miejscach; *P. glauca* (Moench)Voss: np. okaz o obw. pnia 203 cm w pobliżu budynku OS; *P. orientalis* (L.)Link: okaz o obw. pnia 207 cm i wys. ok. 28 m na północnym skraju „dużej” polany; *P. pungens* Engelm. np. okaz o obw. pnia 170 cm na „dużej” polanie; *P. pungens* f. *glauca* Beissn.: np. okaz o obw. pnia 162 cm w pobliżu papierni oraz na „dużej” polanie; *P. pungens* f. *argentea* Beissn.: np. okaz o obw. pnia 154 cm w centrum „dużej” polany.

Pinus strobus L.: okaz o obw. pnia **280** cm i wys. ok. 42 m przy schodach na „dużej” polanie, okazy o obw. pnia **217**, 189 cm w pobliżu ul. Przylesie, okazy o obw. pnia 164, 130 cm w pobliżu boiska; *P. sylvestris* L.: np. okaz o obw. pnia 255 cm w północnej części parku, okazy o obw. pnia 135, 132 cm w pobliżu budynku OS oraz zadrzewienie przy boisku.

Pseudotsuga menziesii (Mirb.)Franco: np. okaz o obw. pnia **310** cm na „dużej” polanie, okazy o obw. pnia 200, 202 cm w pobliżu budynku OS oraz kilka drzew na terenie parku.

Taxus baccata L.: siewki i młode okazy w różnych miejscach w podszycie, starsze okazy np. o obw. pni 77 i 34 cm i wys. ok. 8 m przy wejściu do tunelu, trzy okazy krzewiaste o wys. ok. 3–4 m przy ruinach pałacu, dwa okazy krzewiaste o wys. ok. 3–4 m przy budynku OS.

Thuja occidentalis L.: np. okaz o obw. pni **112** i **110** cm oraz **115**, **110** cm w pobliżu budynku OS; *Th. plicata* Donn ex D.Don.: okaz o obw. pnia **226** cm i wys. ok. 30 m na „dużej” polanie.

Okrytonasienne *Angiospermae*

Acer platanoides L.: np. okaz o obw. pnia **238** cm w pobliżu papierni oraz różne miejsca, w tym liczne w podroście; *A. pseudoplatanus* L.: np. okazy o obw. pnia **370**, **279**, **257**, **240**, **208** w pobliżu papierni oraz różne miejsca, w tym liczne w podroście; *A. pseudoplatanus* L. Grupa Purpureum: np. w podroście na „dużej” polanie.

Aesculus hippocastanum L.: np. okazy o obw. pnia od 77 cm do 250 cm, drzewa tworzą aleję wzdłuż rzeki oraz rzędy drzew wzdłuż ulicy Przylesie.

Alnus glutinosa (L.)Gaertn.: np. okazy o obw. pni **300** i **300** cm, **230** i **200** cm, okaz o obw. pnia **380** cm i wys. ok. 25 m nad rzeką przy papierni oraz inne miejsca nad rzeką; *Alnus incana* (L.)Moench: liczne okazy nad rzeką.

Amelanhier canadensis (L.)Medik.: nieliczne okazy w podszycie.

Betula pendula Roth: np. okazy o obw. pnia **214**, **206** cm w grupie innych drzew między budynkiem OS a boiskiem, okazy o obw. pnia **213**, **200** cm w pobliżu rzeki na „dużej” polanie oraz w różnych miejscach parku.

Carpinus betulus L.: np. dwurzędowa aleja koło papierni, m.in. z okazem o obw. pnia **235** cm z bluszczem pospolitym, okazy o obw. pnia **190**, **110** i **110** cm na „dużej” polanie, okaz o pozrastanych pniach o obw. **480** cm na skarpie w pobliżu szosy oraz kilka młodszych drzew w różnych miejscach parku.

Corylus avellana L.: nieliczne w różnych miejscach parku.

Cotoneaster horizontalis Decne.: przy budynku OS.

Euonymus europaeus L.: w podszycie.

Fagus sylvatica L.: np. okazy o obw. pnia **550**, **490**, **440**, **432**, **385**, **378**, **260**, **250** cm i wys. ok. 25–30 m między szosą a OS, okaz o obw. pnia **313** cm na „dużej” polanie, okazy o obw. pnia **312**, **270**, **257**, **236** i **80** w północnej części parku oraz młodsze w różnych miejscach parku; *F. sylvatica* L. 'Atropunicea': okazy o obw. pnia **277**, **270**, **253** cm i wys. ok. 30–35 m na „dużej” polanie oraz okazy o obw. pnia **320**, **285**, **270**, **267** cm i wys. ok. 28–32 m w północnej części parku.

Frangula alnus Mill.: w podszycie w okolicy rzeki.

Fraxinus excelsior L.: np. okaz o obw. pnia **410** cm i wys. ok. 26 m koło papierni oraz nad rzeką.

Hedera helix L.: siewki i młode okazy w różnych miejscach w podszycie, starsze okazy np. o obw. pędu 38 cm wspinający się po wiązcie, o obw. pędu 25 cm wspinający się po grabie przy papierni.

Ligustrum vulgare L.: przy budynku OS oraz w pobliżu boiska.

Magnolia stellata (Siebold et Zucc.) Maxim.: młody okaz przed budynkiem OS.

Mahonia aquifolium (Pursh) Nutt.: nieliczne, luźne płaty w okolicy boiska.

Malus sp.: kilka starych drzew w pobliżu drogi gruntowej.

Philadelphus coronarius L.: teren przy OS.

Platanus ×hispanica Mill. ex Münchh 'Acerifolia': okazy o obw. pnia **410, 390, 360** cm i wys. ok. 29–32 m nad rzeką przy papierni.

Populus alba L.: okaz o obw. pnia **450** cm i wys. ok. ok. 40 m przy ruinach wieży widokowej, okazy o obw. pnia 360, 340, 332, 312, 220 przy ruinach na północ od drogi gruntowej, o obw. pnia 245, 117, 86 cm przy boisku.

Prunus padus L.: kilka drzew na „dużej” polanie; *P. serotina* Ehrh.: dwa okazy na północ od drogi gruntowej.

Quercus petraea (Matt.) Liebl.: np. okazy o obw. pnia **450, 394, 368, 360, 341, 310** cm w północnej części parku oraz młodsze drzewa; *Q. robur* L.: np. okaz o obw. pnia **520, 370, 320, 317, 300, 300** cm w pobliżu szosy, o obw. pnia **380** cm na „dużej” polanie, o obw. pnia **370, 343, 310** cm w północnej części parku oraz młodsze okazy; *Q. robur* L. 'Fastigiata': okaz o obw. pnia **499** cm koło papierni oraz o obw. pnia 262 cm przy końcu drogi gruntowej; *Q. rubra* L.: okaz o obw. pnia **300** cm w północnej części parku oraz kilka młodszych drzew; *Q. rubra* L. var. *maxima* Marschal: okaz o obw. pnia **423** cm na skarpie w północnej części parku.

Rhus typhina L.: przy budynku OS.

Robinia pseudoacacia L.: różne miejsca, liczny podrost.

Rosa canina L.: nieliczne okazy w podszycie; *Rosa* sp. (odmiany hodowlane): przy budynku OS.

Sambucus nigra L.: w podszycie.

Sorbaria sorbifolia (L.) A. Braun: zwarte, duże płaty w wielu miejscach.

Spiraea chamaedryfolia L. emend. Jacq.: płaty w wielu miejscach.; *S. ×vanhouttei* (Briot) Zabel: przy budynku OS.

Symporicarpos albus (L.) S.F. Blake: płaty w wielu miejscach.

Syringa vulgaris L.: przy budynku OS.

Tilia cordata L.: np. okazy o obw. pnia **300, 290, 270** cm na „dużej” polanie oraz nieliczne młodsze drzewa; *T. platyphyllos* Scop.: np. okaz o obw. pnia **385** cm przy papierni, okaz o obw. pnia **250** cm na „dużej” polanie, okaz o obw. pnia **257** cm przy drodze na północnym skraju parku oraz kilka młodszych drzew.

Ulmus glabra Huds.: głównie przy rzece; *U. laevis* Pall.: np. okazy o obw. pnia **250, 240, 234, 200** cm na „dużej” polanie, okaz o obw. pnia **240** cm poniżej „dużej” polany, okaz o obw. pnia **227** cm na północ od „dużej” polany oraz wiele młodszych drzew.

Vinca minor L.: zwarte płaty w kilku miejscach.

DYSKUSJA

1. Park w Strudze nad Płonią przejawia charakter leśny. O postępującej renaturalizacji świadczy bujny podrost i gatunki runa leśnego oraz duża ilość martwego drewna. Negatywnym czynnikiem wpływającym na powstawanie strat w dendroflorze parku jest brak pielęgnacji i odpowiedniego zagospodarowania terenu parku. Parkowe gatunki rosnące wśród naturalnego drzewostanu są zagłuszane. Często ulegają konkurencji ze strony rodzimych klonów, dębów, jesionu i grabu. Ponadto wiekowym już drzewom zagrażają powały powodujące uszkodzenia cennych okazów (uszkodzenia koron, pni, przechyły, zamieranie).
2. W podszycie dużymi płatami występują ekspansywne krzewy obcego pochodzenia. Ich niekontrolowany rozrost powoduje monotonię gatunków w podszycie.
3. O starzejącym się drzewostanie świadczy duży udział drzew o znacznych rozmiarach, co dotyczy zarówno gatunków rodzimych, jak i obcego pochodzenia. Odnotowano 95 okazów drzew o wymiarach pomnikowych.
4. Park wyróżnia się walorami przyrodniczymi. Mimo odnotowanych strat w drzewostanie, notuje się jeszcze dużą różnorodność gatunków i odmian głównie drzew ozdobnych. Z roślin rzadziej uprawianych w Polsce w parku rosną: *Abies concolor*, *A. nordmanniana*, *Chamaecyparis lawsoniana*, *Ch. nootkatensis* 'Glauca', *Ch. pisifera* 'Filifera', *Ch. pisifera* 'Plumosa', *Picea glauca*, *P. orientalis*, *P. pungens*, *P. pungens* f. *argentea*, *P. pungens* f. *glauca*, *Pinus strobus*, *Pseudotsuga menziesii*, *Taxus baccata*, *Thuja occidentalis*, *Th. plicata*, *Fagus sylvatica* 'Atropunicea', *Platanus ×hispanica* 'Acerifolia', *Quercus robur* 'Fastigiata', *Quercus rubra* var. *maxima*.
5. Na terenie parku zidentyfikowano drzewa i krzewy 68 gatunków i odmian, w tym 21 (30,9%) nagonasiennych i 47 (69,1%) okrytonasiennych. Wśród zarejestrowanych taksonów 57 (83,8%) to gatunki, 8 (11,7%) to odmiany uprawne (kultywary), 2 (3,0%) to formy botaniczne, 1 (1,5%) jest mieszańcowego pochodzenia. Gatunki rodzime nagonasienne stanowią 25%, a okrytonasienne 61%, natomiast gatunki obcego pochodzenia nagonasienne to 75%, a okrytonasienne 39%.
6. Walorem historycznym są ślady osadnictwa, np. pozostałości ruin pałacu, wieży widokowej, wejście do tunelu podziemnego, jak również zachowane budowle wzniesione przez dawnych włodarzy posiadłości, np. Villa Erica, stajnie, piapiernia. Na terenie lasu odnaleźć można miejsca z roślinnością parkową, a nawet odczytać komponowane układy zieleni, co świadczy o ich celowym wprowadzeniu.
7. Walory krajobrazowe parku związane są z położeniem w dolinie i na terasie rzeki. Malownicze meandry Płoni oraz zróżnicowana konfiguracja terenu, tj. obecność wysokich skarp i różnorodnie zarysowanych polan, dają interesujące i zmienne efekty widokowe.

WNIOSKI

1. Obecnie konieczne jest przeprowadzenie niezbędnych prac porządkowych w drzewostanie. Przede wszystkim należy usunąć drzewa powalone i w złym stanie zdrowotnym. Należy usunąć młody podrost, pozostawiając wybrane drzewa, by zapewnić zróżnicowanie wiekowe drzewostanu. Należy ograniczyć rozprzestrzenianie się krzewów gatunków ekspansywnych obcego pochodzenia. Drzewostan należy uzupełnić o ciekawe gatunki parkowe.
2. Niepodjęcie działań ratowniczych drzewostanu parku spowoduje, że w najbliższych latach zginą kolejne interesujące okazy dendroflory i postępować będzie proces renaturalizacji.
3. Walory przyrodnicze, historyczne i krajobrazowe parku w Strudze nad Płonią sprawiają, że może być to ciekawy teren rekreacji, z uwzględnieniem edukacji przyrodniczej i historycznej. Warto opracować ofertę programową dla potencjalnych użytkowników, podstawą jest rekreacja bierna (trasy spacerowe). Należy ustalić przebieg ciągów pieszych, wykorzystując już istniejący przebieg nad rzeką oraz wyznaczyć trasy doprowadzające do ciekawych obiektów oraz malowniczych krajobrazowo zakątków. Należy wprowadzić tablice informacyjne obrazujące walory parku.
4. Cały obszar parku, bez względu to, że prawo własności do terenu należy do różnych właścicieli, powinien być objęty ochroną prawną w postaci zespołu przyrodniczo-krajobrazowego, gdyż jest to teren spójny pod względem wartości i zasobów przyrodniczych, historycznych i krajobrazowych.

PIŚMIENNICTWO

- Białecki T., Turek-Kwiatkowska L.** 1991. Szczecin stary i nowy. Szczecińskie Towarzystwo Kultury, Szczecin.
- Borówka R.** 2002. Środowisko geograficzne [w: Przyroda Pomorza Zachodniego]. Oficyna In Plus, Szczecin, 6–105.
- Bugała W.** 1991. Drzewa i krzewy dla terenów zieleni. PWRiL, Warszawa.
- Freino H., Jarzemski M., Wojtuszkiewicz A., Wołejko L., Ziarnek M., Ziarnek K.** 2004. Opracowanie ekofizjograficzne do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu Płonia-Urok w Szczecinie. Biuro Planowania Przestrzennego Miasta Szczecina, Urząd Miejski w Szczecinie, Szczecin.
- Heinze, W., Schreiber D.** 1984. Eine neue Kartierung der Winterhärtezonen für Gehölze in Mitteleuropa. Mitt. DTSCH. Dendrol. Ges. 75, 11–56.
- Kasprzak K.** 2005. Ochrona pomników przyrody. Zasady postępowania administracyjnego. Prz. Komunalny. ABRYS, Poznań.
- Kierska U., Borowska A.** 1959. Park leśny w Strudze nad Płonią woj. szczecińskie. Przyroda Polski Zachodniej 3–4, Poznań, 218–228.
- Kondracki J.** 2002. Geografia regionalna polski. PWN, Warszawa.
- Koźmiński Cz.** 1983. Agroklimat województwa szczecińskiego. Szczecińskie Towarzystwo Naukowe, Szczecin.
- Koźmiński Cz., Michalska B., Czarnecka M.** 2007. Klimat województwa zachodniopomorskiego. PPH Zapol, Szczecin.
- Krüssmann G.** 1960. Handbuch der Laubgehölze. Band I. Paul Parey, Berlin–Hamburg.

- Krüssmann G.** 1962. Handbuch der Laubgehölze. Band I. Paul Parey, Berlin–Hamburg.
- Krüssmann G.** 1972. Handbuch der Nadelgehölze. Paul Parey, Berlin–Hamburg.
- Mirek Z., Piękoś-Mirkowa H., Zając A., Zając M.** 2002. Flowering plants and pteridophytes of Poland a checklist. Krytyczna lista roślin naczyniowych Polski. Władysław Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.
- Seneta W.** 1987. Drzewa i krzewy iglaste. Część I i II. PWN, Warszawa.
- Seneta W.** 1991. Drzewa i krzewy liściaste. Tom 1. Wydaw. Nauk. PWN, Warszawa.
- Seneta W.** 1994. Drzewa i krzewy liściaste. Tom 2. Wydaw. Nauk. PWN, Warszawa.
- Seneta W.** 1996. Drzewa i krzewy liściaste. Tom 3. Wydaw. Nauk. PWN, Warszawa.
- Seneta W., Dolatowski J.** 2008. Dendrologia. Wydaw. Nauk. PWN, Warszawa.
- Sienicka A., Kownas S.** 1963. Parki wiejskie województwa szczecińskiego. Tom XVI. Wydział Nauk Przyrodniczo-Rolniczych, Szczecin.
- Stachak A.** 1990. Drzewa i krzewy prawobrzeża Szczecina. Zesz. Nauk. AR Szczecin 141, 31–48.
- Stachak A.** 1993. Zieleń Szczecina i najbliższych okolic [w: Stan środowiska miasta i rejonu Szczecina]. Red. J. Jasnowska. Szczecińskie Towarzystwo Naukowe, Szczecin, 173–190.
- Stachak A.** 1995. Drzewa i krzewy prawobrzeża Szczecina. Cz. II. Wykaz drzew i krzewów. Zesz. Nauk. AR Szczecin 167, 103–118.
- Stachak A., Grinn U., Haas-Nogal M., Kubus M., Nowak G., Nowakowska M.** 2000. Zieleń Szczecina. Ilustrowany przewodnik dendrologiczny. Oficyna In Plus, Szczecin.
- Internet 1.** http://www.sedina.pl/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=1426&mode=thread&order_0&thold=0&newlang 2008-09-01.
- Stadplan Stettin Sudost.** 1936. Stadtvermessungsamt. Druk jbw. 70x94 cm; skala 1: 25 000. Zbiory kartograficzne Archiwum Państwowego Oddział w Szczecinie; sygn. 848.
- Uchwała Rady Miejskiej w Szczecinie nr L/708/94 z dnia 16 maja 1994 roku (z późniejszymi zmianami:** Uchwała Rady Miejskiej w Szczecinie nr XLVII/896/05 z dnia 12 grudnia 2005 roku; Uchwała Rady Miejskiej w Szczecinie nr X/287/07 z dnia 11 czerwca 2007 roku).
- Węglarski K. (red.)** 2004. Index plantarum. Hortus Botanicus Universitatis Posnaniensis, Poznań.